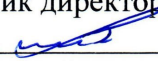

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з навчальної роботи

 Раїса КОРОЛЬОВА

« 29 » серпня 2025 р

РОБОЧА ПРОГРАМА

Інтегрованої дисципліни «Громадянська освіта» («Економічна теорія» та «Основи правознавства»)

Спеціальність **G7 Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка**

Освітньо – професійна програма «Обслуговування інтелектуальних інтегрованих систем»

Розроблена на підставі освітньої – професійної програми підготовки здобувачів повної загальної середньої освіти з освітньо – професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» та навчальної програми з «Громадянської освіти» для 10 класу затвердженої Міністерством освіти і науки України (наказ від 03 серпня 2022 року № 698)

Викладачем Ткаченко А.О.

Загальна кількість годин на предмет 215 годин

Форма підсумкового контролю диференційований залік

Розглянута і погоджена цикловою комісією

гуманітарних та соціально – економічних

дисциплін

Протокол №1 від 29 серпня 2025 р.

Голова циклової комісії

Світлана ВОЛОБУЄВА

Пояснювальна записка

Навчання інтегрованої дисципліни «Громадянська освіта («Економічна теорія» та «Основи правознавства»))» у Харківському політехнічному фаховому коледжі здійснюється на базі навчальної програми з «Громадянської освіти» для 10-го класу загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженої Міністерством освіти і науки України (наказ № 698 від 03.08. 2022 р.) та Освітньої професійної програми підготовки здобувачів повної загальної середньої освіти з освітньо – професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» відповідно до визначеного навчального плану. Важливість інтегрованої дисципліни «Громадянської освіти («Економічна теорія» та «Основи правознавства»))» зумовлена новими соціально-політичними реаліями українського суспільства, пошуком спільних для громадян демократичних цінностей і національних ідеалів, участю України в загальносвітових політичних, економічних і соціокультурних процесах. Зміст дисципліни визначається як суспільними потребами, вимогами соціальних і державних інституцій, так і інтересами особистості, її ставленням до суспільних проблем і готовністю брати участь у їхньому розв'язанні.

Мета вивчення інтегрованої дисципліни «Громадянська освіта («Економічна теорія» та «Основи правознавства»))» - полягає у розвитку та соціалізації особистості, формуванні її національної самосвідомості, громадянської позиції, дотримання правових норм у економічному житті, участь у творенні громадянського суспільства, загальної культури, світоглядних орієнтирів, критичного мислення, творчих здібностей, дослідницьких та аналітичних умінь, навичок життєзабезпечення та професійних якостей; продовження формування ключових економічних, соціальних та громадянських компетентностей, ініціативності і підприємливості на основі фундаментальних знань зі складових інтегрованого предмету щодо змісту, структури та особливостей функціонування суспільства, правової держави, економічної системи загалом і окремих її складових, зокрема, навичок раціональної економічної та правової поведінки в суспільстві для ефективної реалізації цих знань та умінь, професійних якостей, творчого потенціалу в умовах ринкової економіки та в побудові суспільства сталого розвитку, в період воєнного стану.

Ця мета має конкретизуватися в **комплексі завдань**, серед яких пріоритетними є:

- розвиток вільної особистості, яка визнає загальнолюдські та національні цінності, приналежність до української політичної нації, керується у власній поведінці морально-етичними критеріями та почуттям відповідальності;
- розвиток громадянської свідомості особистості, яка поціновує злагоду в суспільстві, почуття патріотизму та приналежність до свого народу, спільні історичні, політичні та культурні цінності своєї держави;
- виховання поваги до людської гідності й дотримання прав людини, демократичних цінностей, верховенства права, справедливості, неупередженості, рівності;
- формування світогляду цивілізованої людини, що визнає такі загальнолюдські цінності, як свобода діяльності та вибору, право приватної власності, дотримання законності, чесна конкуренція тощо;

- формування громадянської компетентності, виявами якої є активна громадянська позиція, здатність відповідально реалізовувати свої права та обов'язки в конкретній ситуації, налагоджувати соціальне партнерство та конструктивну взаємодію;
- виховання толерантності, інклюзії та поваги до культурного різноманіття, різних поглядів, релігій, звичаїв і культур, уміння знаходити порозуміння з іншими людьми для досягнення суспільно значущих цілей;
- розвиток політичної, правової, економічної, соціальної, культурної, медійної грамотності, гнучкості й адаптивності, комунікабельності, готовності до співпраці, здатності розв'язувати конфлікти й запобігати дискримінації;
- вироблення вміння самостійно аналізувати різноманітні ситуації, перш за все у своєму життєвому середовищі, вміння самостійно приймати відповідальні рішення і діяти у правовому полі, конструктивно взаємодіяти з суспільством, в тому числі в умовах воєнного стану;
- забезпечення цілеспрямованої підготовки студентів до функціонування у системі суспільних відносин поліваріантного світу, глобалізації, соціальної взаємодії, умов воєнного стану та активної відповідальної участі в суспільній діяльності.

Очікувані результати навчально – пізнавальної діяльності студентів

РОЗДІЛ 1. ОСОБИСТІСТЬ ТА ЇЇ ІДЕНТИЧНІСТЬ

Знання і розуміння:

Дає визначення понять: ідентичність, соціалізація, самовизначення, самореалізація, особиста гідність, совість, сім'я, субкультура.

Називає загальні риси та ознаки ключових понять.

Усвідомлює існування логічних зв'язків між усіма складовими розділу.

Відтворює основну частину навчального матеріалу.

Знає основоположні теорії та факти, вдало добирає приклади.

Вміння і навички:

Вільно оперує основними поняттями.

Використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією.

Демонструє здатність самостійно добирати необхідну інформацію до заняття.

Формулює і висловлює власну думку щодо особистої гідності, необхідності автономії особистості, ролі сім'ї у процесі формування людини та громадянина.

Відстоює власну позицію, використовуючи інформацію з різних джерел.

Демонструє навички критичного мислення стосовно себе та інших.

Вміє окреслити власні життєві пріоритети.

Відстоює ідею здорового способу життя, підкріплює її власними навичками поведінки у повсякденному житті.

Критично аналізує власні реальні можливості, умови середовища для успішної самореалізації.

Аналізує вплив субкультур на молодь.

Установки і цінності:

Усвідомлює цінність людського життя.

Усвідомлює свою ідентичність, поважає ідентичність інших.

Визнає цінність особистої гідності людини.

Усвідомлює важливість процесу соціалізації людини в суспільстві.

Усвідомлює необхідність збереження власної автономії та індивідуальності як важливої умови самореалізації особистості.

Поважає інститут сім'ї.

РОЗДІЛ 2. ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯН І ДЕРЖАВИ В ДОСЯГНЕННІ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

Знання і розуміння:

Може дати визначення понять: економіка як сфера життя, домогосподарство, підприємницька діяльність, сталий розвиток, ринковий попит, ринкова пропозиція, ринкова ціна, економічний кругообіг, економічна свобода, назвати соціальні цілі економіки.

Вільно оперує поняттями: соціальна держава, ринкова економіка, конкуренція, бюджет, податки, прибуток, зарплата, професія, лобізм, корупція.

Визначає зміст основних сфер економіки – виробництва, обміну, розподілу та споживання.

Розрізняє суб'єкти та об'єкти економічних відносин, розкриває зміст основних елементів економічних систем.

Пояснює фундаментальні відмінності економічних систем.

Знає, що вивчає економічна наука та які переваги має людина, озброєна економічними знаннями.

Розуміє, яку роль відіграє економічна наука у житті людини та суспільства.

Розкриває завдання (функції) економічної науки у поясненні дійсності та в обґрунтуванні економічних рішень.

Розрізняє об'єктивні економічні закони та закони природи.

Розуміє відмінності між потребами, бажаннями і можливостями людини.

Розрізняє споживчі блага, об'єкти та суб'єкти власності.

Визначає бюджет споживача, економічний зміст відносин власності.

Характеризує основні елементи економічного кругообігу.

Знає зміст основних документів, щодо досягнення сталого розвитку країн світу.

Розуміє необхідність раціонального й ефективного використання ресурсів.

Формулює закон спадної продуктивності факторів (ресурсів) виробництва, правило співставлення граничної виручки та граничних витрат ресурсів.

Пояснює зв'язок між економічною ефективністю та соціальною справедливістю.

Пояснює ознаки економічної безпеки окремої людини, громади, країни, в тому числі в умовах воєнного стану.

Знайомий з принципами та механізмами ринкової економіки.

Розуміє функції підприємців, домогосподарств і держави в ринковій економіці.

Називає учасників різних ринків: покупців і продавців.

Розуміє роль грошей в ринковому кругообігу.

Називає принципи та механізми ринкової економіки.

Розрізняє підприємництво у виробничій, комерційній, посередницькій та фінансовій сферах.

Пояснює залежність між рівнем доходу і ризику у підприємстві.

Визначає переваги та обмеження різних форм організації підприємств.

Розуміє основні засади економічних відносин «держава - підприємець» та «держава - людина».

Встановлює зв'язок між сплатою податків та видатками державного та місцевих бюджетів на оборону, правоохоронну діяльність, освіту, медицину, культуру.

Знає загальні права та обов'язки платників податків.

Знає про особливості трудових відносин під час війни: гарантії та зміни.

Розуміє відмінності між потребами, бажаннями і можливостями людини.

Розуміє необхідність та межі державного втручання в економіку.

Розуміє причини корупції.

Вміння і навички:

Аналізує чинники попиту і пропозиції на ринках ресурсів і товарних ринках та їх вплив на ринкову ціну.

Визначає інтереси економічних суб'єктів (підприємців, домогосподарств, держави) в різних ситуаціях.

Визначає способи реалізації власних економічних інтересів у межах законодавства та прав інших осіб.

Знаходить аргументи щодо визначальної ролі економічної науки в реформуванні української економіки.

Наводить приклади переваг раціонального та нераціонального використання природних ресурсів.

Аналізує сучасне екологічне та ресурсне становище у світі та в Україні.

Пропонує свої варіанти збереження довкілля.

Наводить приклади окремих ресурсів (факторів) виробництва, раціональної та нераціональної поведінки виробника.

Будує графік кривої виробничих можливостей, визначає різні варіанти виробництва за кривою виробничих можливостей.

Оцінює вимоги роботодавців щодо найманих працівників за оголошеннями.

Вміє скласти власне резюме.

Формує навички прийняття рішення з питань сімейного бюджету.

Вміє скласти бюджет домогосподарства: види доходів, напрямки витрат, заощадження.

Визначає економічний та юридичний зміст відносин власності.

Пояснює на прикладах економічне значення захисту прав приватної власності.

Оцінює власну здатність бути підприємцем за об'єктивними рисами підприємця.

Визначає переваги та обмеження організації економіки на ринкових засадах.

Пояснює характер зв'язку обсягу попиту та ціни, обсягу пропонування і ціни та характер впливу на курс національної валюти різних чинників, в тому числі в умовах воєнного стану.

Класифікує чинники впливу на купівельну спроможність та стійкість національних грошей.

Визначає рівноважну ціну графічно та шляхом вирішення системи рівнянь.

Аналізує способи впливу на органи місцевого самоврядування щодо змін у видатках місцевих бюджетів.

Визначає потребу власної родини в державній соціальній допомозі.

Вміє господарювати на основі принципів сталого розвитку.

Розпізнає вияви корупції та застосовує механізми їхньої протидії.

Установки і цінності:

Усвідомлює унікальність, суспільну цінність підприємницької діяльності та її відмінності від іншої продуктивної діяльності.
Підтримує ідею сталого розвитку.
Усвідомлює місце власного домогосподарства в економічних процесах та власні економічні інтереси.
Поважає економічні інтереси інших суб'єктів економічних відносин.
Усвідомлює необхідність навчання впродовж життя.
Свідомо ставиться до сплати податків.
Усвідомлює переваги економіки, спрямованої на реальні потреби споживачів.
Оцінює переваги та обмеження ринкової конкуренції та ринкового саморегулювання.
Усвідомлює необхідність інституційних змін структурних елементів національного ринку.
Усвідомлює зважену самооцінку власних здібностей та талантів як запоруку успішної професійної діяльності.
Нетерпимо ставиться до проявів будь-якої корупції.
Особисто не приймає участь у побутовій корупції.
Усвідомлює, що прозоре й чисте завтра залежить від кожного.

РОЗДІЛ 3. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА ЯК ЦІЛЕ.

Знання і розуміння:

Розкриває зміст понять: ВВП, економічний цикл, суспільні блага, зовнішні економічні ефекти, невдачі (обмеження) ринку, фінансова система країни, фінансова політика уряду, податкова система, центральний та місцевий бюджети, повна зайнятість, безробіття, види безробіття, інфляція.

Розуміє, що таке національна економіка як ціле.

Розрізняє рівновагу на окремих ринках та у економіці в цілому.

Пояснює відмінності ВВП реального та номінального.

Розуміє необхідність та об'єктивні межі державного втручання в економіку, особливо в умовах воєнного стану.

Розрізняє цілі та інструменти державного регулювання економіки.

Пояснює зв'язок між сплатою податків та створенням суспільних благ.

Розрізняє суб'єктів (платників) та об'єкти оподаткування.

Розрізняє основні види податків та статті державних витрат та пояснює їх необхідність.

Пояснює причини виникнення дефіциту бюджету та його вплив на національну економіку.

Розуміє, як Національний банк може забезпечувати стійкість національної валюти та стабільність цін.

Розуміє, що економічні коливання, безробіття та інфляція характеризують стан економіки як цілого.

Характеризує причини виникнення різних видів безробіття та інфляції.

Розрізняє різні цикли, види безробіття та види інфляції.

Пояснює наслідки безробіття та інфляції для економіки.

Вміння і навички:

Наводить приклади економічних суб'єктів, що формують окремі сектори національної економіки.

Характеризує основні елементи виробничого потенціалу національної економіки.

Наводить приклади економічних процесів та явищ, що виявляються лише на загальнонаціональному рівні.

Шукає та презентує дані про обсяги та динаміку ВВП в Україні та в інших країнах, порівнює та робить висновки.

Уміє розрахувати ВВП та ВНД, порівняти ВВП на одного працівника різних країн.

Наводить приклади прямого та непрямого державного регулювання економіки.

Знайомиться з можливостями системи електронного урядування (подання електронних звернень, підтримки електронних петицій, моніторингу електронної системи державних закупівель тощо).

Оцінює якість суспільних благ, створених державою в медицині, національній безпеці тощо за власним досвідом, особливо в умовах воєнного стану.

Наводить приклади податків, які сплачують члени родини та приклади податкових і соціальних пільг, якими вони користуються.

Визначає потребу власної родини в державній соціальній допомозі.

Наводить показники, за якими оцінюється стійкість національної валюти.

Уміє визначати структуру надходжень та видатків бюджету та оцінювати рівень дефіциту бюджету.

Наводить приклади фрикційного, структурного та циклічного безробіття.

Шукає, презентує та порівнює інформацію про безробіття в різних країнах.

Прогнозує власні перспективи працевлаштування та можливості користування послугами держави при втраті роботи у майбутньому.

Аналізує ситуації виникнення інфляції попиту та інфляції пропозиції.

Передбачає втрати суспільства та власної родини від нерегульованої інфляції.

Уміє визначити рівень безробіття та рівень інфляції, тлумачити фактичні показники інфляції та безробіття.

Установки і цінності:

Усвідомлює відповідальність уряду та громадянського суспільства за низькі показники національного добробуту, причини і особливості стану національного добробуту в умовах воєнного стану.

Оцінює соціальні та психологічні наслідки економічних криз.

Оцінює можливості місцевої громади щодо підвищення добробуту громадян за обсягом місцевого бюджету.

Усвідомлює важливість ролі Національного банку як гаранта загальної економічної рівноваги, стабілізації цін і курсу національної валюти та національної економічної безпеки.

Усвідомлює необхідність та доцільність сплати податків.

Усвідомлює причетність власної родини до формування фінансової системи країни через сплату податків.

Усвідомлює значення якісної освіти та професійної орієнтації у вирішенні проблеми безробіття.

Усвідомлює роль держави у боротьбі з інфляцією та пом'якшення негативних її наслідків.

РОЗДІЛ 4 . УКРАЇНА, ЄВРОПА, СВІТ.

Знання і розуміння:

Знає зміст понять: інтеграція, глобалізація, міграція; агресія, Європейський Союз, Європейська політика сусідства, Східне партнерство, міжнародне право, європейське та світове співтовариство, система безпеки і співробітництва в Європі, НАТО.

Знає про масштаби впливу глобалізації на економіку, культуру, довкілля, людину.

Описує цілі ООН та компетенцію її органів (Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Генеральний секретар тощо).

Знає і розуміє загрози сучасному світу.

Називає причини і наслідки міграційних процесів в Україні та світі.

Називає гуманітарні організації, що діють в період збройного конфлікту та надзвичайних ситуацій.

Перераховує умови вступу України до Європейського Союзу та НАТО.

Називає міжнародні організації, членом / учасником яких є Україна.

Називає основні аспекти Європейської політики сусідства.

Розуміє зміст світового господарства та визначає етапи його становлення.

Розрізняє форми, в яких існують міжнародні економічні відносини.

Розуміє, що визначає місце країни у світовій торгівлі.

Пояснює з яких елементів складається міжнародна валютна система.

Розуміє зв'язок міжнародного руху капіталу з міжнародною торгівлею.

Вміння і навички:

Аналізує основні принципи міжнародних відносин.

Аналізує виклики світовому порядку та демократичним цінностям, спричинені збройною агресією РФ проти України. Характеризує основні функції міжнародних організацій.

Аналізує роль окремих осіб, організацій і держав у розвитку міжнародного гуманітарного права.

Пояснює взаємозв'язок між нормами міжнародного права і національним законодавством.

Пояснює важливість міжнародної солідарності.

Добирає з різних джерел додаткову інформацію щодо особливостей функціонування ЄС та її інституцій.

Аргументовано обговорює витоки і процес європейської інтеграції.

Дискутує щодо перспектив збереження та розширення ЄС, НАТО.

Характеризує політику регіонального співробітництва України та систем безпеки.

Шукає та презентує інформацію про основні параметри сучасного світового господарства.

Характеризує форми міжнародних економічних відносин та міжнародної економічної інтеграції.

Наводить інформацію про місце України в сучасному світовому господарстві.

Визначає вигоди країн від міжнародної торгівлі за принципом відносних переваг.

Характеризує негативні та позитивні наслідки політики протекціонізму; переваги членства в СОТ та ЄС; етапи розвитку міжнародної валютної системи.

Визначає лідерів та аутсайдерів на міжнародному ринку капіталів.

Наводить приклади кредитування проектів міжнародними організаціями та приклади іноземного інвестування в економіку України.

Визначає місце «великих» та «малих» економік у процесах глобалізації.

Наводить приклади загроз глобалізації.

Наводить приклади основних глобальних проблем людства, пов'язаних з економічною діяльністю, з воєнними діями.

Вміє визначати позитивні наслідки глобалізації: прискорення економічного розвитку, поширення знань та сучасних технологій.

Аналізує способи протидії загрозам глобалізації.

Уміє ілюструвати наслідки глобалізації статистичними даними.

Установки і цінності:

Визнає важливість європейського вектору розвитку України.

Усвідомлює роль і значення міжнародних організацій для регіону, України, світу.

Оцінює діяльність міжнародних гуманітарних організацій та волонтерську участь в їх діяльності.

Поділяє ідею європейської ідентичності Українського народу і європейського та євроатлантичного курсу України.

Критично оцінює місце України в системі міжнародних економічних відносин та потребу майбутніх змін.

Усвідомлює важливість формування торгівельних відносин України з іншим світом на засадах гарантування безпеки національної економіки.

Усвідомлює важливість рівноправної участі України у відносинах з міжнародними фінансово-кредитними організаціями.

Усвідомлює важливість міжнародної економічної інтеграції та особистої участі в ній країн світу.

Оцінює переваги та загрози для національної економіки від глобалізації.

Усвідомлює проблеми, що потребують спільного (глобального) вирішення: воєнні дії, вичерпання ресурсів, забруднення довкілля, поглиблення нерівності між країнами та свою особисту участь у вирішенні цих проблем.

РОЗДІЛ 5. ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ

Знання і розуміння:

Знає зміст понять: людська гідність, свобода, гуманізм, права і свободи людини, права дитини, рівність, рівноправність, справедливість, солідарність, верховенство права, відповідальність, порушення прав людини, міжнародні стандарти захисту прав людини, механізми захисту прав людини і прав дитини, збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право.

Пояснює природу прав людини.

Розглядає права людини крізь призму відносин «людина – держава».

Розрізняє права людини та права й обов'язки громадянина.

Називає невідчужувані права людини та права дитини.

Знає, що таке порушення прав людини.

Знає та наводить приклади національних та міжнародних механізмів захисту прав людини.

Володіє інформацією про порядок звернень щодо захисту прав людини до національних і міжнародних органів та організацій.

Визначає роль прав людини в особистому житті, житті суспільства та інших людей.

Пояснює умови, сутність та особливості застосування МГП, кваліфікацію міжнародного збройного конфлікту на території України.

Визначає роль держави та державних інституцій щодо захисту прав людини та прав дитини.

Розуміє як працює система захисту прав людини / дитини.

Розрізняє сфери застосування права прав людини і міжнародного гуманітарного права.

Вміння і навички:

Зіставляє і порівнює поняття «особиста гідність» та «людська гідність».

Вміє захищати свої права та права інших людей.

Бере участь та вміє організовувати соціальні групи.

Розпізнає порушення прав людини.

Знаходить відповідну інформацію, критично оцінює факти, приймає рішення на основі мотивованих суджень.

Аргументовано презентує власну думку щодо шляхів та засобів реалізації прав людини в Україні.

Визначає шляхи можливих дій у разі проблемної ситуації, пов'язаної з порушенням прав людини.

Добирає з різних джерел додаткову інформацію щодо функціонування міжнародних та європейських механізмів захисту прав людини.

Оцінює перспективи й основні загрози розвитку прав людини в майбутньому.

Установки і цінності:

Демонструє почуття людської гідності, самоповаги та поваги до інших, незалежно від соціальних, культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей.

Пояснює важливість захисту прав людини у мирний час і в період збройних конфліктів.

Усвідомлює та демонструє відповідальність за свої дії, прагнення особистого розвитку та соціальних змін.

Проявляє стійке негативне ставлення до фактів дискримінації, зневажання людської гідності та зазіхань на права людини.

Проявляє співчуття та солідарність з іншими, прагнення підтримувати тих, чиї права людини знаходяться під загрозою.

Демонструє бажання працювати на користь ідеалів фундаментальних прав людини, рівності та поваги до відмінностей.

РОЗДІЛ 6. ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Знання і розуміння:

Знає зміст понять: держава, право, закон, суверенітет, Конституція, людина, індивід, особа, громадянство, іноземець, апатрид, біпатрид, соціальні норми, право, функції права, джерела права.

Пояснює причини виникнення, типи та форми держави, її ознаки і функції.

Розуміє поняття і структуру правової системи України: галузі права, інститути права, норми права.

Розрізняє такі визначення як суспільний порядок, дисципліна, правопорядок, законність, правосвідомість, правопорушення.

Називає співвідношення держави, особи, суспільства. Людина, індивід, особа.

Знає, що таке державний лад: форма правління, територіальний устрій та політичний режим.

Знає та наводить приклади правовідносин та правопорушення.

Знає та наводить приклади суб'єктів, об'єктів та змісту правовідносин, підстави їх виникнення, зміни і припинення.

Знає, що таке правопорушення та його склад, називає види правопорушень.
Пояснює підстави, види юридичної відповідальності та підкріплює їх прикладами.

Вміння і навички:

Розпізнає ознаки державного органу, основні завдання органів законодавчої, виконавчої судової влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів та їх завдання; повноваження суддів, суду присяжних.
Знаходить відповідну інформацію, критично оцінює факти, приймає рішення на основі мотивованих суджень.
Аргументовано презентує власну думку.
Характеризує основні види нормативно-правових актів; види законів та підзаконних нормативно-правових актів.

Установки і цінності:

Пояснює значення виникнення держави як соціального та політико-правового інституту.
Пояснює важливість шляхів формування правової держави в Україні.
Усвідомлює важливість демократії як загальнолюдської цінності.
Усвідомлює вплив правосвідомості на організацію суспільного життя.
Самостійно шукає, знаходить, отримує, аналізує та обробляє правову інформацію з різних джерел.

РОЗДІЛ 7. ЛЮДИНА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Знання і розуміння:

Розуміє та пояснює зміст понять: суспільство, соціум, соціальна стратифікація, полікультурне суспільство, суспільна відповідальність, солідарність, стереотипи, упередження, дискримінація, конфлікти, толерантність; переговори, медіація, консенсус, компроміс.
Описує соціальну структуру суспільства та соціальні інститути.
Визначає причини виникнення стереотипів, їхній вплив на життя у багатоманітному суспільстві.
Аналізує причини виникнення конфліктів.
Називає фази перебігу конфлікту.
Розуміє причини виникнення збройних конфліктів.
Називає основні принципи діалогу між соціальними групами в полікультурному суспільстві: принцип соціальної рівності та справедливості, принцип згуртованості, принцип соціального партнерства.
Пояснює, що таке соціальні цінності та яку роль в житті суспільства відіграє соціальна відповідальність.
Характеризує соціальні норми.
Пояснює, що таке гендерна рівність та в чому полягає її значення.

Вміння і навички:

Графічно зображує структуру сучасного суспільства.
Порівнює міжнародні та національні засоби захисту від дискримінації.
Наводить приклади дискримінації та ксенофобії.

Характеризує види конфліктів.

Пояснює стан людини та суспільства під час розгортання конфлікту.

Добирає способи виходу із конфліктних ситуацій.

Демонструє навички виходу із конфліктних ситуацій на різних рівнях.

Розрізняє види соціальної відповідальності, види стереотипів та конфліктів.

Демонструє навички ефективної комунікації та ненасильницького розв'язання соціальних конфліктів.

Моделює / удосконалює процес спілкування з представниками інших культур.

Вчиться вести переговори, досягати компромісу та консенсусу засобами діалогу через критичне дослідження ситуації конфлікту.

Проявляє медіаторські вміння, пропонує шляхи розв'язання конфліктів.

Встановлює прогнозовані наслідки збройних конфліктів.

Вміє протистояти проявам расизму.

Виявляє емпатію.

Установки і цінності:

Визнає цінність культурного багатоманіття.

Усвідомлює необхідність поваги та толерантного ставлення до культурних відмінностей.

Проявляє відкритість до міжкультурного діалогу.

Обґрунтовує твердження про те, що подолати більшість проблем багатокультурного суспільства можливо лише завдяки спільним зусиллям людини, держави, міжнародної спільноти.

РОЗДІЛ 8. ДЕМОКРАТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ЙОГО ЦІННОСТІ

Знання і розуміння:

Знає зміст понять: демократія, демократичні процедури, плюралізм, врядування, громадянське суспільство, правова держава, громада, адвокація, волонтерство, солідарність, соціальна згуртованість, влада, державна влада, громадянська активність, пряма та представницька демократія, вибори, принципи виборчого права, референдум; права і обов'язки студентів, студентське самоврядування, ініціатива.

Знає ознаки демократичного врядування та демократичні процедури.

Розуміє зміст основоположних принципів демократії.

Розуміє значення людського капіталу для розвитку демократичного суспільства.

Називає та пояснює демократичні цінності.

Пояснює співвідношення громадянського суспільства і правової держави.

Описує основи місцевого самоврядування.

Пояснює способи визначення та вирішення проблем місцевої громади за участю громадян.

Розуміє роль студентського самоврядування.

Знає права і обов'язки студентів.

Вміння і навички:

Порівнює суспільні явища, системи, процедури, пов'язані з темами розділу.

Розтлумачує принципи демократії.

Оцінює роль громадських організацій, форм самоорганізації громадян у функціонуванні демократичного суспільства та держави.

Моделює взаємодію з органами державної влади та місцевого самоврядування.

Визначає форми громадянської активності на рівні місцевої громади, регіону, держави.

Адаптується у студентську громаду, не втрачаючи особистої автономії.

Взаємодіє з учасниками освітнього процесу на засадах партнерства.

Бере участь у демократичних процедурах на рівні коледжу і громади.

Установки і цінності:

Визнає особистість як найвищу цінність демократії.

Оцінює значення власної ініціативи в захисті прав і свобод людини.

Проявляє готовність до дії та співпраці з іншими.

Визначає роль інститутів громадянського суспільства у державі.

Ідентифікує себе зі студентською громадою.

РОЗДІЛ 9. СВІТ ІНФОРМАЦІЇ ТА МАС-МЕДІА

Знання і розуміння:

Знає зміст понять: свобода слова, інформація, мас медіа (медіа), медіатекст, суспільне мовлення, пропаганда, реклама, соціальні мережі, фейк, реклама, маніпуляція, джерела інформації, факт, судження, «мова ворожнечі».

Характеризує функції медіа в демократичній державі та наводить приклади їхнього впливу на прийняття рішень.

Пояснює як медіа впливають на формування громадської думки.

Описує ознаки замовних матеріалів в медіа.

Здатний пояснити базові стандарти подання інформації в медіа.

Знає можливості Інтернету та усвідомлює небезпеки, пов'язані з його використанням.

Характеризує особливості дотримання авторського права.

Вміння і навички:

Розрізняє реальну подію та її відображення у медіатексті.

Володіє базовими технологіями запобігання впливу маніпулятивних та пропагандистських медіаповідомлень.

Описує ознаки «мови ворожнечі» і здатний її розпізнати.

Застосовує способи перевірки достовірності джерел інформації.

Надає підтвердження переваг, недоліків і обмежень джерел інформації.

Описує відмінність між фактом і судженням.

Володіє базовими технологіями критичного аналізу медіатекстів.

Простежує переваги і ризики під час користування соціальними мережами.

Установки і цінності:

Підтримує ідею свободи інформації в сучасному світі.

Усвідомлює критичний підхід до медіатекстів.
Визнає свободу слова – фундаментальну цінність демократичного суспільства.
Не вживає «мову ворожнечі»

РОЗДІЛ 10. ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Знання і розуміння:

Зміст понять адміністративного права, кримінального права, фінансового права.

Знає ознаки та структуру Конституції України.

Розуміє зміст загальних засад демократичного конституційного ладу України.

Пояснює та застосовує поняття «людина», «особа», «громадянин», «громадянство», «верховенство права», «демократія», «конституція», «права і свободи людини», «конституційні обов'язки».

Поняття Основного закону держави. Структура Конституції України. Конституційний лад України.

Характеризує підстави набуття та припинення громадянства України.

Описує права людини та їх закріплення в національному законодавстві та міжнародному праві; види конституційних прав, свобод, обов'язків людини і громадянина, механізми захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Пояснює обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах надзвичайного та воєнного стану.

Розрізняє правову характеристику понять «людина», «особа», «громадянин», повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування.

Оцінює значення Конституції України; форми участі громадян у житті держави та територіальної громади; зобов'язання держави у сфері прав людини: повага, захист, забезпечення.

Аналізує окремі статті Конституції України, розв'язує правові ситуації із застосуванням знань із тем розділу.

Знає органи державної влади в Україні, місцеве самоврядування в Україні, зміст правового режиму надзвичайного та воєнного стану, порядок його введення та припинення.

Знаходить відповідну інформацію щодо законодавчих змін в умовах введення воєнного стану.

Називає функції державного управління, методи державного управління.

Пояснює та застосовує поняття «адміністративне правопорушення», «кримінальне правопорушення», «кримінальний проступок», «злочин».

Знає та наводить приклади адміністративних правопорушень, підстави адміністративної відповідальності, види адміністративних стягнень, особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.

Називає ознаки злочину, аналізує склад злочину, форми вини.

Розуміє поняття «осудність», «неосудність», види злочинів, стадії скоєння злочину, співучасть у злочині, форми співучасті.

Називає ознаки і підстави кримінальної відповідальності, види кримінальних покарань.

Розуміє особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Знає про зміни в кримінальному законодавстві України після введення воєнного стану в Україні, посилення кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України, за мародерство.

Вміння і навички:

Вільно оперує основними поняттями: адміністративний проступок, злочин, склад злочину, об'єктивна сторона - суб'єктивна сторона злочину, стадії скоєння злочину, співучасть у злочині.

Самостійно аналізує різноманітні ситуації.

Порівнює поняття: адміністративний проступок – злочин.

Зіставляє та порівнює види злочинів в залежності від ступеня тяжкості.

Визначає поняття і підстави кримінальної відповідальності, обставини, що виключають злочинність діяння, підстави звільнення від кримінальної відповідальності.

Пояснює особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Порівнює кримінальні покарання повнолітніх і неповнолітніх осіб.

Вміння використовувати джерела при розв'язанні кримінальних ситуацій.

Установки і цінності:

Аналізує, порівнює, узагальнює, критично мислить на правовому матеріалі.

Висловлює й аргументує власну думку, спілкується в малих і великих групах.

Реалізовувати свої права.

РОЗДІЛ 11. ОСНОВИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Знання і розуміння:

Називає предмет, метод, цивільного права, права власності, його захисту, трудового права.

Називає джерела цивільного права, правочини, представництво, довіреність.

Знає та наводить приклади власності неповнолітніх.

Володіє інформацією щодо основ спадкового права, порядок успадкування, особливості спадкування за законом та заповітом.

Знає зміст загальної характеристики сімейних відносин, джерела сімейного права, Сімейний кодекс України.

Пояснює що таке шлюб: умови і порядок укладення, шлюбний договір, права і обов'язки подружжя, батьків і дітей. Розуміє порядок припинення шлюбу, розірвання шлюбу через державні органи реєстрації актів цивільного стану та за рішенням суду.

Розглядає форми та види права власності на земельну ділянку.

Визначає зміст трудового договору.

Пояснює види робочого часу і часу відпочинку.

Знає особливості застосування окремих норм трудового законодавства в умовах воєнного стану.

Вміння і навички:

Описує та підкріплює прикладами особливості цивільних правовідносин, склад цивільних правовідносин, звичай ділового обороту.

Орієнтується в питаннях власності, договірних зобов'язаннях, видах відповідальності за порушення цивільних договорів.

Характеризує способи набуття права власності, підстави виникнення та припинення права власності.

Аналізує правові ситуації на основі положень трудового законодавства.

Використовує правові знання з питань цивільного, сімейного, земельного та трудового права для аналізу правових ситуацій.

Установки і цінності:

Аналізує, порівнює, узагальнює, критично мислить на правовому матеріалі.
Висловлює й аргументує власну думку, спілкується в малих і великих групах.
Реалізовує свої права в суспільному житті.

Критерії оцінювання навчальних досягнень з курсу «громадянська освіта»

Оцінювання є важливим складником навчання студентів громадянської освіти, оскільки принципи, форма і процес оцінювання впливають на розвиток громадянської компетентності учнів. Головна увага в курсі приділяється більшою мірою виробленню навичок, умінь та формуванню ціннісних орієнтацій людини і громадянина. Основним орієнтиром для оцінювання є діяльнісний компонент навчання – вміння дебатувати, аргументувати власну думку, досліджувати суспільно значимі явища, події і процеси, організовувати кампанії з адвокації тощо. В оцінюванні поступу в розвитку громадянських компетентностей важливо дотримуватися поваги до студента, справедливості, відкритості процедури, прозорості та зрозумілості критеріїв оцінювання. Застосування процедур оцінювання має надавати студентам можливість аналізувати власний поступ, приймати рішення щодо вдосконалення власних навичок, спонукати до управління власного навчання. Активна участь студентів в оцінюванні (самооцінювання, взаємооцінювання) перетворює цей процес на ефективний інструмент навчання громадянської освіти, становлення їх як активних громадян демократичного суспільства. Поточне (формувальне) оцінювання дає можливість відслідковувати процес навчання, результатом якого є набуття студентами ключових компетентностей та наскрізних умінь. Таке оцінювання сприяє підвищенню якості освітнього процесу, дає змогу спланувати траєкторію досягнення навчальних цілей відповідно до потреб та поступу кожного студента/ студентки. Інструментами формувального оцінювання є педагогічне спостереження викладача за діяльністю студентів, аналіз цієї діяльності (обговорення, есей, презентація та ін.), надання зворотнього зв'язку. Підсумкове оцінювання з курсу має на меті отримання даних про рівень досягнення результатів навчання після завершення програми або окремих її компонентів. Для підсумкового оцінювання можна застосовувати виконання практичних робіт, навчальних проектів, тестових завдань, письмових робіт (написання есеїв, створення інфографіки, таблиць, діаграм, аналіз текстових та візуальних джерел) та інші.

Критерії оцінювання навчальних досягнень з інтегрованого курсу «Громадянська освіта» («Економічна теорія» , «Основи правознавства») за усну відповідь

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень здобувача освіти
Початковий	1	Студент (студентка) розрізняє об'єкти вивчення, на рівні «так-ні» усно відтворює кілька термінів, вибирає правильний варіант відповіді із двох запропонованих.
	2	Студент (студентка) відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення. Одним простим реченням передає зміст частини теми, знаходить відповідь на закрите запитання в тексті підручника.
	3	Студент (студентка) відтворює частину навчального матеріалу; з допомогою викладача дає елементарні відповіді.
Середній	4	Студент (студентка) з допомогою викладача репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу теми одним двома простими реченнями, формулює визначення соціального (економічного, політичного) поняття.
	5	Студент (студентка) відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати суть соціального (економічного, політичного) поняття.
	6	Студент (студентка) виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його (її) правильна, але недостатньо осмислена. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком, у цілому відтворює частину навчального матеріалу теми, у цілому правильно використовує окремі терміни, аналізує прості життєві ситуації, розв'язує тестові завдання першого рівня; може користуватися за допомогою викладача (зразок, пам'ятка) окремими положеннями нормативних актів.
Достатній	7	Студент (студентка) правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок.
	8	Студент (студентка) застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між соціальними (політичними, економічними) явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь логічна, хоча і має неточності.
	9	Студент (студентка) добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у ході дискусії (діалогу), уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією.
Високий	10	Студент (студентка) має повні, глибокі знання за вивченою темою, здатний(а) використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення. Висновок лише частково відповідає тезі або лише частково пов'язаний з аргументами та прикладами.
	11	Студент (студентка) має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми.

	12	Студент (студентка) має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальної програми, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення. Виявляє ґрунтовні знання, висловлює власну позицію й переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела інформації, зокрема наочні, уміє узагальнити вивчений матеріал, використовує набуті знання й уміння у практичній діяльності (участь у дискусіях, засіданнях «круглих столів» тощо); може самостійно вирішувати практичні задачі.

Критерії оцінювання навчальних досягнень з інтегрованого курсу «Громадянська освіта» («Економічна теорія» , «Основи правознавства») за презентацію результатів групового дослідження (проекту) або індивідуального повідомлення (реферату)

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень здобувача освіти
Початковий	1	Презентація (повідомлення, реферат) наявні, але завантажені з Інтернету і не представлені.
	2	Ідеї у презентації (повідомленні, рефераті) виражені нечітко. Тема визначена нечітко і не розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) не має структури. Порушуються більшість прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	3	Більшість ідей у презентації (повідомлення, реферату) виражені нечітко. Тема визначена нечітко і розроблена з помилками. Презентація (повідомлення, реферат) має неясну структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
Середній	4	Незначна частина ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про неглибокі знання про предмет. Тема презентації (повідомлення, реферату) визначена нечітко, і не розроблена достатнім чином. Презентація (повідомлення, реферат) має нечітку структуру (поділи) і організована у незначній мірі. Зустрічаються непоодинокі порушення прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	5	Менше половини ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про глибокі знання про предмет. Тема презентації (повідомлення, реферату) визначена нечітко, і не дуже добре розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) має нечітку структуру (поділи) і недостатньо організована. Зустрічаються окремі порушення прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	6	Біля половини ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про глибокі знання учня про предмет. Тема презентації (повідомлення, реферату) визначена нечітко, і недостатньо добре

		розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) має нечітку структуру (поділи) і недостатньо добре організована. Не приділяється достатньої уваги дотриманню прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
Достатній	7	Більшість ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про значні знання учня про предмет і вміння у більшості випадків мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) доволі чітко визначена і гарно розроблена, але зустрічаються помітні порушення логіки в розповіді. Презентація має структуру (поділи), має ознаки організації. Дотримано біля половини прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	8	Більшість ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про достатньо глибокі знання про предмет і здатність мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) доволі чітко визначена і добре розроблена, але зустрічаються порушення логіки в розповіді. Презентація (повідомлення, реферат) має структуру (поділи), задовільно організована. Дотримана значна частина прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
	9	Більшість ідей презентації (повідомлення, реферату) подані таким чином, що свідчать про глибокі знання про предмет і здатність мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) чітко визначена і добре розроблена, але зустрічаються порушення логіки в розповіді. Презентація (повідомлення, реферат) має структуру (поділи), гарно організована. Дотримані більшість прийнятих норм культури проведення презентації (повідомлення, реферату).
Високий	10	Більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання про предмет і здатність мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) має ясну і логічну структуру (поділи), у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації (повідомлення, реферату).
	11	Ідеї подані таким чином, що демонструють значні знання учня про предмет і здатність мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) доволі чітко визначена і гарно розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) має ясну і логічну структуру (поділи), добре організована. Дотримані прийняті норми культури презентації (повідомлення, реферату).
	12	Усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання про предмет і здатність мислити логічно. Тема презентації (повідомлення, реферату) чітко визначена і добре розроблена. Презентація (повідомлення, реферат) має ясну і логічну структуру (поділи), добре організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення (повідомлення, реферату).

Критерії оцінювання навчальних досягнень з інтегрованого курсу «Громадянська освіта» («Економічна теорія» , «Основи правознавства») за участь у дискусії

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень здобувача освіти
Початковий	1	Студент (студентка) не розуміє тему дискусії, не володіє знаннями з цієї теми.
	2	Студент (студентка) частково розуміє тему дискусії, володіє незначними знаннями з цієї теми.
	3	Студент (студентка) розуміє тему дискусії, але володіє незначними знаннями з цієї теми. Висловлює короткі речення «так-ні».
Середній	4	Студент (студентка) з допомогою викладача репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу за темою дискусії, одним-двома простими реченнями, формулює власну думку.
	5	Студент (студентка) відтворює основний навчальний матеріал за темою дискусії, здатний з помилками й неточностями формулювати власну точку зору.
	6	Студент (студентка) виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу за темою дискусії. Його (її) думки правильні, але недостатньо осмислені. Під час дискусії вміє застосовувати метод аналогії, у цілому правильно використовує окремі терміни, аналізує прості життєві ситуації.
Достатній	7	Студент (студентка) правильно відтворює навчальний матеріал за темою дискусії, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок.
	8	Студент (студентка) застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між соціальними (політичними, економічними) явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Думки його (її) логічні, хоч і мають неточності.
	9	Студент (студентка) добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у ході дискусії, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією.
Високий	10	Студент (студентка) має повні, глибокі знання за темою дискусії, здатний(а) використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення. Висновок лише частково відповідає тезі або лише частково пов'язаний з аргументами та прикладами.
	11	Студент (студентка) має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм та правил ведення дискусій, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, доводити власну точку зору.
	12	Студент (студентка) має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм та правил ведення дискусій, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації.

Критерії оцінювання знань студентів з дисципліни «Економічна теорія»

«Відмінно» - студенти вільно володіють темою, мають ґрунтовні економічні знання; оцінюють окремі нові факти, явища, ідеї; судження їх логічні і достатньо обґрунтовані, здатні до дискусії з конкретного питання; ілюструють свою відповідь схемами, графіками, прикладами з життя; можуть порівнювати економічні умови в різних країнах, регіонах, аналізують економічні і соціальні явища, користуючись відповідними документами (законами, постановами, указами тощо); обґрунтовують і пояснюють розв'язування завдань підвищеного (комбінованого) рівня. Завжди готуються і приймають участь у заняттях, виконують самостійну роботу, при написанні практичних робіт мають оцінку «відмінно» або «добре».

«Добре» - студенти майже без помилок відтворюють зміст теми, наводячи власні приклади; правильно розкривають суть економічних понять, формул, законів; вміють самостійно розв'язувати типові економічні графічні і розрахункові задачі в одну – дві дії та вирішувати нескладні економічні завдання: роблять аналіз, порівняння, висновки, при потребі звертаючись до викладача; користуються математичними знаннями для розв'язання економічних задач, використовують різні джерела інформації, користуються статистичним матеріалом. Приймають участь у дискусіях, виконують самостійну роботу, при написанні практичних робіт мають оцінку «добре» або «задовільно».

«Задовільно» - студенти здатні за допомогою тексту підручника дати визначення економічних термінів, правил, законів, але у процесі відповіді допускають окремі видозміни навчальної інформації, наводять приклади, та при цьому потребують допомоги викладача; вміють виконати задачу в одну дію за відомою формулою і усно її пояснити; вміють правильно обрати і використати необхідні математичні формули, порівняти економічні явища простого, побутового рівня. Якщо і приймають участь у дискусіях, то неякісно підготовлені, мають оцінку «задовільно» при написанні практичних робіт.

«Незадовільно» - студенти не володіють необхідними знаннями і практичними навичками дисципліни, не знають основних економічних понять, категорій, законів; тільки за допомогою викладача впізнають економічні явища побутового рівня, можуть тільки однослівна відповісти на конкретні питання «так» чи «ні». Самостійної роботи не виконують, на заняттях не відповідають, тому що не готуються, практичні роботи або не пишуть взагалі, або мають оцінку «незадовільно».

Критерії оцінювання знань студентів з дисципліни «Основи правознавства»

«Відмінно» - виставляється студенту, який виявив всебічні, систематизовані, глибокі знання програмного матеріалу, вміння використовувати їх для правового аналізу суспільно-політичних подій, продемонстрував уміння користуватись правовими актами, юридичною літературою тощо.

«Добре» - виставляється студенту, який показав повне знання навчально-програмного матеріалу, засвоїв рекомендовану літературу, передбачену програмою, показав систематичний характер знань, але припустив окремі несуттєві помилки, які не мають принципового характеру.

«Задовільно» - виставляється студенту, який виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, що є необхідним для подальшого навчання, в цілому справився з поставленим завданням, але при цьому окремими навичками володіє невпевнено, демонструє теоретичні знання, але не в змозі застосовувати їх при вирішенні конкретних життєвих ситуацій.

«Незадовільно» - виставляється студенту, який виявив серйозні пробіли в знаннях основного матеріалу, допустив принципові помилки.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ зп	Назва розділів і тем	Всього годин	Лекції годин	Лабор. Годин	Практ. Годин	Семін. Годин	Самост. Годин	Інші години
	1-й семестр							
1	Розділ 1. Особистість та її ідентичність.	6	4		2			
2	Розділ 2. Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту. Змістовий модуль 1. Основи економічного життя суспільства. Змістовий модуль 2. Ринкова економіка.	48	11		5		32	
3	Розділ 3. Національна економіка як ціле.	15	4				11	
4	Розділ 4. Україна, Європа , світ. Світова економіка.	16	4		4		8	
	Всього за 1-й семестр:	85	23		11		51	
	2-й семестр							
5	Розділ 5. Права і свободи людини.	12	10		2			
6	Розділ 6. Основи теорії держави та права. Змістовний модуль 1. Основи теорії держави. Змістовний модуль 2. Основи теорії права.	18	8				10	
7	Розділ 7. Людина в соціокультурному просторі.	6	4		2			
8	Розділ 8. Демократичне суспільство та його цінності.	12	12					
9	Розділ 9. Світ інформації та мас-медіа.	8	8					
	Всього за 2-й семестр:	56	42		4		10	

	3-й семестр							
1	Розділ 10. Основи публічного права.	34	14		2		18	
2	Розділ 11. Основи приватного права.	40	16		2		22	
	Всього за 3-й семестр:	74	30		4		40	
	Всього за курс:	215	95		19		101	

ЗМІСТ ПРЕДМЕТА

№ зп	Назва розділів і тем	Види занять	Кількість аудиторних годин	Кількість годин на самот. роботу	Наочність	Форма поточного контролю
1	2	3	4	5	6	7
1	Розділ 1. Особистість та її ідентичність. Тема 1. Що таке ідентичність. Ідентичність. Види ідентичності. Громадянська ідентичність. Змінний характер ідентичності. Самовизначення. Ідентифікація. Особиста гідність. Совість.	комбін. заняття	1/1		комп'ютерна презентація	
2	Чому для людини важливо відчувати приналежність до нації, народу.	практ. заняття	1/2		комп'ютерна презентація	перевірка практичної роботи
3 - 4	Тема 2. Соціалізація особистості. Поняття соціалізації. Етапи соціалізації. Суб'єкти соціалізації. Соціалізація як ресурс формування громадянської ідентичності. Соціалізація в сім'ї. Соціалізація серед однолітків. Молодіжні субкультури. Партнерські стосунки в сім'ї. Трансформація моделей сім'ї.	комбін. заняття	2/4		комп'ютерна презентація	опитування, перевірка конспекту
5	Тема 3. Самореалізація людини. Самореалізація і розвиток. Індивідуальність особистості. Життєві цінності й пріоритети. Активна громадянська позиція. Мобільність і адаптивність людини. Креативність.	комбін. заняття	1/5		комп'ютерна презентація	опитування,
6	Якими є життєві цінності людини.	практ. заняття	1/6		комп'ютерна презентація	перевірка практичної роботи, тематична

7 - 8	Розділ 2. Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту. Змістовий модуль 1. Основи економічного життя суспільства. Тема 1. Соціальні цілі економіки. Економіка як сфера життя людей. Економічні потреби та блага. Процеси, що забезпечують задоволення потреб: виробництво, розподіл, обмін і споживання. Учасники (суб'єкти) економічних відносин. Зміни потреб та економічних процесів виробництва, розподілу, обміну, споживання під час війни. Економічна безпека.	комбін. заняття	2/8		комп'ютерна презентація	опитування, перевірка індивідуаль- них завдань
9 - 10	Соціальна держава. Економічна теорія як наука.	самост. робота		2/10	посібник для самостійної роботи	
11 - 12	Тема 2. Предмет і методи економічної теорії. Економічна теорія. Предмет, методи, функції, економічні категорії, принципи, закони економічної теорії. Взаємозв'язок економічної теорії з іншими науками.	самост. робота		2/12	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту, тематична
13 - 14	Основні етапи розвитку економічної теорії.	самост. робота		2/14	посібник для самостійної роботи	
15 - 16	Тема 3. Сталий розвиток. Обмеженість ресурсів. Необхідність раціонального та ефективного використання ресурсів. Вплив діяльності людини на довкілля. Сталий розвиток як спосіб збереження довкілля.	комбін. заняття	2/16		комп'ютерна презентація	опитування, перевірка виконаних завдань
17 - 18	Як долучитися до сталого розвитку нашої держави.	самост. робота		2/18	посібник для самостійної роботи	
19 - 20	Тема 4. Взаємозв'язки економічних процесів та явищ. Виробничі ресурси: земля, праця, капітал, здатність до підприємницької діяльності, інформація. Власність на виробничі ресурси. Виробництво та продукт економічної діяльності. Технологічні уклади. Економічна ефективність: зміст та оцінка. Економічний кругообіг.	самост. робота		2/20	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту, тематична

21 - 22	Змістовий модуль 2. Ринкова економіка. Тема 5. Ринкова економіка. Принципи ринкової економіки. Кругообіг в ринковій економіці. Попит і пропозиція, ринкова ціна, конкуренція. Зміни попиту та пропозиції окремих товарів під час війни. Функції держави в ринковій економіці. Державний бюджет, податки, напрямки видатків.	комбін. заняття	2/22		комп'ютерна презентація	опитування, перевірка індивідуаль- них завдань
23 - 24	Зміни доходів та видатків державного бюджету у воєнний час.	самост. робота		2/24	посібник для самостійної роботи	
25 - 26	Тема 6. Попит, пропонування, ринкова ціна та гроші у функціонуванні економіки. Ринковий попит: зміст, функція попиту . Крива індивідуального попиту. Цінова еластичність попиту. Випадки порушення закону попиту. Ринкове пропонування (пропозиція): зміст, функція пропозиції. Крива пропозиції та її аналіз. Нецінові чинники пропозиції. Ціна ринкової рівноваги: зміст, графічне відображення. Вплив зміни попиту та пропозиції на ринкову ціну.	самост. робота		2/26	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту
27 - 28	Причини та наслідки неринкового ціноутворення.	самост. робота		2/28	посібник для самостійної роботи	
29 - 30	Сутність грошей. Зміст функцій засобу обігу, платежу, міри вартості та засобу нагромадження. Види грошей. Сучасні електронні гроші. Грошова маса та її показники. Купівельна спроможність грошей. Стійкість національних грошей та курс національної валюти, в тому числі в умовах воєнного стану.	самост. робота		2/30	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту
31 - 32	Тема 7. Раціональна економічна поведінка споживача та виробника. Споживач як основний суб'єкт сучасної економіки. Потреби споживача: зміст та класифікації. Споживчі блага та їх структура. Корисність споживчого блага і способи її оцінки. Граничне	самост. робота		2/32	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту

	споживче благо і гранична корисність. Закон спадної граничної корисності. Правила оптимальної поведінки споживача, в тому числі в умовах воєнного стану. Виробник як суб'єкт економіки та мета його діяльності. Раціональний виробник. Виробничі ресурси: відтворювані та невідтворювані. Виробничі можливості. Крива виробничих можливостей. Альтернативна вартість. Закон спадної продуктивності факторів виробництва.					
33	Тема 8. Економіка домогосподарства. Домашнє господарство як власник і споживач. Поняття про раціональне споживання. Права споживачів. Бюджет домогосподарств: види доходів, напрямки витрат, заощадження, в тому числі в умовах воєнного стану. Як будувати економіку домогосподарства.	практ. заняття	1/33		комп'ютерна презентація, графіки, схеми, картки	перевірка практичної роботи
34	Як планувати і витрачати родинний бюджет.	практ. заняття	1/34		комп'ютерна презентація	перевірка практичної роботи
35 - 36	Тема 9. Підприємництво. Підприємницька діяльність. Мета і соціальна відповідальність підприємця. Правовий захист бізнесу. Функції підприємця та складники підприємницької діяльності. Доход та ризик у підприємстві. Переваги та обмеження різних форм підприємств. Види підприємств: виробниче, комерційне, посередницьке, фінансове. Мале та велике підприємство. Приватне, колективне та державне підприємство.	комбін. заняття	2/36		комп'ютерна презентація, графіки, схеми, відео з прикладами	опитування, перевірка виконаних завдань
37 - 38	Валовий дохід, витрати та прибуток підприємця. Структура витрат. Способи максимізації прибутку. Прибутковість (рентабельність) як прояв результатів діяльності підприємства.	самост. робота		2/38	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту
39 - 42	Зв'язки підприємця з банками, страховими компаніями, іншими фінансово-кредитними установами.	самост. робота		4/42	посібник для самостійної роботи	
43	Як започаткувати власну справу.	практ. заняття	1/43		таблиці, схеми, картки	перевірка практичної роботи

44	Складання бізнес-плану підприємця.	практ. заняття	1/44		комп'ютерна презентація	перевірка практичної роботи
45 - 48	Тема 10. Ринки виробничих ресурсів та доходи у ринковій економіці. Загальна характеристика ринків виробничих ресурсів. Особливості ринку землі. Попит і пропонування землі. Земельна рента. Ціна землі та причини її диференціації. Роль держави в організації ринку землі. Особливості ринку капіталів (кредитних ресурсів). Дохід на капітал. Відсоток. Роль банків в організації ринку капіталів. Особливості ринку інформації. Попит і пропонування інформації. Ціна інформації. Доход власника інформаційних ресурсів. Роль Інтернету у забезпеченні руху інформації, його можливості та обмеження. Роль ринку інформації в умовах війни. Доходи в ринковій економіці.	самоств. робота		4/48	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту
49	Тема 11. Ринок праці. Учасники ринку праці: роботодавці і наймані працівники. Поняття професії, спеціальності, кваліфікації працівника. Заробітна плата як дохід найманого працівника. Трудові відносини під час війни: гарантії та зміни.	комбін. заняття	1/49		комп'ютерна презентація	опитування, перевірка виконаних завдань, тестування
50 - 51	Види та системи оплати праці.	самоств. робота		2/51	посібник для самостійної роботи	
52	Аналіз попиту на ринку праці і складання резюме.	практ. заняття	1/52		таблиці, схеми, картки	перевірка практичної роботи
53 - 54	Тема 12. Лобіювання інтересів та корупція. Поняття лобізму. Сутність корупції та корупціогенних ризиків. Причини та наслідки корупції в економіці та політиці. Шляхи подолання корупції.	комбін. заняття	2/54		комп'ютерна презентація, схеми, відео з прикладми	опитування, перевірка виконаних завдань, тематична
55 - 56	Розділ 3. Національна економіка як ціле. Тема 1. Загальні результати національного виробництва. Виробничий потенціал національної економіки: трудові, земельні (природні), фінансові ресурси та технології.	комбін. заняття	2/56		комп'ютерна презентація	

	Сектори національної економіки: домашніх господарств, підприємницький, державний, зовнішній. Сукупні доходи та сукупні витрати: структура та взаємозв'язки. Валовий національний дохід (ВНД). Зміни виробничого потенціалу, доходів та витрат країни в умовах війни. Валовий внутрішній продукт (ВВП) – показник результатів національного виробництва. Способи розрахунку ВВП. Реальний та номінальний ВВП. Чистий національний продукт. Національний дохід. Використання ВВП для міжнародних порівнянь.					
57 - 60	Тема 2. Державне регулювання економіки. Невдачі (обмеження) ринку як причина державного регулювання економіки. Цілі та функції державного регулювання економіки. Інструменти фінансового регулювання: податки, видатки уряду та державний бюджет, в тому числі в умовах воєнного стану. Інструменти грошового регулювання: емісія грошей, режими формування валютного курсу. Інструменти регулювання у соціальній сфері: перерозподіл доходів, соціальні пільги, допомоги, гарантії для громадян, особливо в воєнних умовах. Суспільні блага: ознаки та необхідність державного регулювання обсягу.	самост. робота		4/60	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту
61 - 62	Підтримка конкуренції та антимонопольне регулювання.	самост. робота		2/62	посібник для самостійної роботи	
63 - 64	Тема 3. Економічні коливання, безробіття та інфляція. Причини економічних коливань. Індикатори економічних коливань. Циклічні коливання та види циклів. Загальний рівень цін та інфляція. Інфляція. Причини інфляції. Вимірювання інфляції. Наслідки нерегульованої інфляції для національної економіки, особливо в умовах війни. Безробіття та зайнятість трудових ресурсів, в тому числі в умовах воєнного стану.	комбін. заняття	2/64		комп'ютерна презентація, таблиці, схеми, діаграми, відео на відповідну тематику	опитування, тестування, перевірка виконаних завдань

65 - 69	Аналіз зв'язку між рівнем інфляції та рівнем безробіття в Україні та інших країнах. Причини безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Визначення рівня безробіття. Повна і неповна зайнятість. Закон Оукена. Наслідки безробіття для національної економіки та способи їх подолання.	самост. робота		5/69	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту, тематична
70 - 71	Розділ 4. Україна, Європа , світ. Світова економіка. Тема 1. Інтеграція та глобалізація. Поняття інтеграції та глобалізації. Вплив глобалізаційних процесів на економіку, культуру, довкілля, людину. Витоки та процес європейської інтеграції. Загрози сучасному світу. Збройна агресія РФ проти України як виклик світовому порядку та демократичним цінностям. Міграційні процеси. Види та форми сучасної міграції.	комбін. заняття	2/71		комп'ютерна презентація	опитування, перевірка виконаних завдань
72	Як глобальні проблеми сучасності заторкують Україну.	практ. заняття	1/72		комп'ютерна презентація	перевірка практичної роботи
73	Які міжнародні гуманітарні організації надають допомогу під час збройного конфлікту та надзвичайних ситуацій.	практ. заняття	1/73		комп'ютерна презентація	перевірка практичної роботи
74 - 77	Тема 2. Міжнародна торгівля, валютні відносини, рух капіталів між країнами. Сучасне світове господарство. Групи країн, що формують світове господарство. Міжнародні економічні відносини, в тому числі з країнами, які знаходяться в стані війни. Необхідність міжнародної торгівлі та її сучасні форми. Торговий баланс країни. Міжнародні торгівельні організації. Механізми встановлення валютних курсів. Міжнародні організації валютного регулювання, допомога Україні у зв'язку з війною. Аналіз торгового балансу України з метою визначення основних статей експорту та імпорту і основних торгівельних партнерів. Платіжний баланс країни	самост. робота		4/77	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту
78	Тема 3. Міжнародні відносини та міжнародне право. Міжнародні відносини. Особливості міжнародного права. Система безпеки. Урядові і неурядові міжнародні організації. Міжнародна солідарність.	комбін. заняття	1/78		комп'ютерна презентація	опитування, перевірка виконаних завдань
79	Які міжнародні гуманітарні організації надають допомогу під час збройного конфлікту та надзвичайних ситуацій.	практ. заняття	1/79		комп'ютерна презентація	перевірка практичної

						роботи
80 - 83	Європейська валютна система у XXI ст.. СДР та Євро. Валютні курси та умови зовнішньої торгівлі. Форми міжнародного руху капіталів: міжнародний кредит та іноземне інвестування.	самоств. робота		4/83	посібник для самостійної роботи	перевірка конспекту
84	Тема 4. Україна – член європейського та світового співтовариства. Європейське і світове співробітництво. Участь України в ООН, ОБСЄ, Раді Європи, СОТ тощо. Європейський вибір України. Угода про асоціацію Україна – ЄС. Україна і НАТО: напрямки співпраці.	практ. заняття	1/84		комп'ютерна презентація	опитування, перевірка виконаних завдань
85	Які основні економічні, соціальні та політичні переваги вступу України до ЄС.	комбін. заняття	1/85		комп'ютерна презентація	перевірка практичної роботи, тематична, семестрова
	Всього за семестр:	85	34	51		

ЗМІСТ ПРЕДМЕТА

№ пп	Назва розділів і тем	Види занять	Кільк. аудиторн. годин	Кільк. годин на самот. роботу	Наочність	Форма поточного контролю
1	2	3	4	5	6	7
2-й семестр						
1 - 2	Розділ 5. Права і свободи людини. Тема 1. Людська гідність і права людини. Поняття людської гідності. Людська гідність – основа прав людини. Рівність і рівноправність.	комбін заняття	2/2		підручник і посібник з громадянської освіти	опитування
3	Тема 2. Еволюція прав людини. Поява та розвиток прав людини. Основоположні права і свободи людини. Класифікація прав людини. Борці за права людини.	комбін заняття	1/3		підручник і посібник з громадянської освіти	опитування
4	Хто і як захищає права дитини в Україні.	прак. заняття	1/4		повідомлення	перевірка практичної роботи
5 - 6	Тема 3. Людина і держава. Взаємовідносини «людина – держава». Верховенство права. Права і свободи людини та їх гарантування і захист державою. Позитивні і негативні зобов’язання держави.	комбін заняття	2/6		Презентація	опитування, перевірка виконаних завдань
7 - 8	Тема 4. Права дитини. Поняття прав дитини. Конвенція ООН про права дитини. Забезпечення та реалізація прав дитини в Україні.	комбін заняття	2/8		Повідомлення	опитування, перевірка виконаних завдань

9 - 10	Тема 5. Механізми захисту прав людини і прав дитини. Порушення прав людини. Поняття механізмів захисту прав людини. Міжнародні та європейські механізми захисту прав людини. Національні механізми захисту прав людини, їх класифікація. Захист прав дитини.	комбін заняття	2/10		підручник і посібник з громадянської освіти	опитування
11	Як звертатися до Європейського Суду з прав людини	прак. заняття	1/11		повідомлення	перевірка практичної роботи
12	Тема 6. Права людини та права дитини в умовах збройного конфлікту. Забезпечення та захист прав людини та прав дитини в умовах збройного конфлікту. Міжнародне гуманітарне право.	комбін заняття	1/12		Презентація	Тематичне оцінювання
13 - 14	Розділ 6. Основи теорії держави та права. Змістовний модуль 1. Основи теорії держави. Тема 1. Загальна характеристика держави та державної влади. Історичний аспект виникнення держави і права. Теорії виникнення держави. Причини виникнення держави і права. Історичні типи держави та права: поняття і загальна характеристика. Поняття та ознаки держави. Функції держави: поняття і види. Органи держави: поняття, ознаки, види. Поняття і види влади. Особливості державної влади. Органи державної влади. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої та судової влади України. Види і загальна характеристика форми правління, територіального устрою, політичного режиму	комбін заняття	2/14		повідомлення	опитування, перевірка виконаних завдань
15 - 16	Тема 2. Особа, суспільство, держава. Правовий статус особи, його види і принципи. Правова держава: поняття та ознаки.	самоств. робота		2/16	посібник для самостійної роботи	
17 - 18	Тема 3. Особливості взаємовідносин суспільства і держави.	самоств. робота		2/18	посібник для самостійної роботи	опитування

19 - 20	Змістовний модуль 2. Основи теорії права. Тема 4. Поняття і загальна характеристика права. Поняття і загальна характеристика права. Поняття і структура системи права. Поняття і ознаки права. Місце правових норм в системі соціальних норм. Основоположні та загальні принципи права. Функції права: поняття та критерії класифікації. Джерела (форми) права. Поняття системи права як внутрішньої його організації. Норма права, правові інститути, галузі права.	комбін заняття	2/20		Повідомлення	опитування, перевірка виконаних завдань
21 - 22	Поняття, види та ознаки нормативно-правових актів. Систематизація правових актів: поняття і види. Чинність правових актів у часі, просторі та за колом осіб. Правотворення як процес самоорганізації права. Реалізація норм права: загальна характеристика. Система права і система законодавства. Види правових систем	комбін заняття	2/22		підручник і посібник з громадянської освіти	опитування, перевірка виконаних завдань
23 - 24	Тема 5. Правовідносини. Поняття і види правовідносин. Склад правовідносин. Суб'єкти права та правовідносин. Правосуб'єктність осіб. Особливості правосуб'єктності фізичних і юридичних осіб. Об'єкти правовідносин. Зміст правовідносин: юридичний, фактичний. Підстави виникнення, зміни і припинення правовідносин. Юридичні факти та їх види.	самоств. робота		2/24	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка виконаних завдань
25 - 26	Тема 6. Правопорядок і правопорушення. Юридична відповідальність. Поняття суспільного порядку та дисципліни, способи їх забезпечення. Правопорядок як складова суспільного порядку. Поняття і гарантії законності. Поняття правосвідомості, правової культури, правової поведінки. Поняття та ознаки правопорушення та його склад. Об'єкт правопорушення. Об'єктивна сторона правопорушення. Суб'єкт правопорушення. Осудність та неосудність особи. Суб'єктивна сторона правопорушення. Форми вини. Види правопорушень.	комбін заняття	2/26		посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка виконаних завдань

27 - 28	Юридична відповідальність: поняття, ознаки, цілі і функції юридичної відповідальності.	самост. робота		2/28	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка виконаних завдань
29 - 30	Тема 7. Підстави юридичної відповідальності. Обставини, що виключають протиправність діяння. Види юридичної відповідальності: поняття, загальна характеристика. Особливості кримінальної, адміністративної, цивільно-правової, дисциплінарної, матеріальної, конституційної та міжнародно-правової відповідальності.	самост. робота		2/30	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка виконаних завдань
31	Розділ 7. Людина в соціокультурному просторі Тема 1. Соціокультурна багатоманітність. Поняття суспільства. Соціальна структура суспільства. Соціальна згуртованість, солідарність і відповідальність. Соціальні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність.	комбін заняття	1/31		підручник і посібник з громадянської освіти	опитування
32	Як подолати гендерні стереотипи.	прак. заняття	1/32		Повідомлення	перевірка практичної роботи
33 - 34	Тема 2. Ефективна комунікація. Роль спілкування в житті людини й суспільства. Вербальна й невербальна комунікація.	комбін заняття	2/34		Повідомлення	опитування
35	Тема 3. Стереотипи та упередження. Дискримінація. Конфлікти. Поняття стереотипів і упереджень. Забобони. Шляхи подолання стереотипів. Поняття дискримінації. Основні форми та прояви дискримінації. Толерантність та інклюзія. Поняття конфлікту та його види. Стадії конфлікту. Війна як найжорсткіший прояв збройного конфлікту. Способи подолання конфліктів. Переговори і медіація. Консенсус і компроміс.	комбін заняття	1/35		підручник і посібник з громадянської освіти	опитування, перевірка виконаних завдань
36	Як поводитися конфліктних ситуаціях.	прак. заняття	1/36		Повідомлення	перевірка практичної роботи

37 - 38	Розділ 8. Демократичне суспільство та його цінності. Тема 1. Демократична держава. Виникнення і зміст демократії. Демократичні цінності. Загрози для демократії. Демократичні інститути. Конституція та її призначення. Правова держава. Законодавча, виконавча та судова влада в демократичній державі. Вибори і референдум як інструменти демократії. Роль політичних партій в демократичній державі.	комбін заняття	2/38		підручник і посібник з громадянської освіти	опитування, перевірка виконаних завдань
39 - 40	Тема 3. Громадянське суспільство. Поняття громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. Громадські організації. Інші форми самоорганізації громадян. Як створити дитячою організацію.	комбін заняття	2/40		підручник і посібник з громадянської освіти	опитування
41 - 42	Тема 4. Громада. Поняття громади. Роль громади в житті людини, суспільства, держави. Реалізація та захист громадою своїх прав і законних інтересів. Участь громадян у розв'язанні проблем громади.	комбін заняття	2/42		Повідомлення	перевірка конспекту, опитування
43 - 44	Тема 5. Громадянська участь. Роль громадянина у демократизації суспільства. Демократичний громадянин. Громадянська позиція, активність та відповідальність. Волонтерство.	комбін заняття	2/44		Презентація	опитування
45 - 46	Тема 6. Коледж – простір демократії. Студентська громада. Взаємодія студентів, учителів, батьків, адміністрації. Врядування та управління коледжем. Студентське самоврядування (студентське, вчительське, батьківське). Принципи та значення студентського самоврядування. Моделі студентського самоврядування. Студентське самоврядування онлайн. Коледж і місцева громада.	комбін заняття	2/46		Повідомлення	опитування

47 - 48	Тема 7. Дитячі й молодіжні громадські об'єднання. Свобода асоціацій. Дитячі й молодіжні об'єднання та рухи. Створення молодіжної громадської організації. Молодіжні соціальні проекти. Які принципи місцевого самоврядування в Україні.	комбін заняття	2/48		підручник і посібник з громадянської освіти	перевірка виконаних завдань
49 - 50	Розділ 9. Світ інформації та мас-медіа. Тема 1. Комунікація, інформація, медіа. Поняття мас-медіа(медіа). Роль інформації та медіа в сучасному світі. Мас медіа, комунікація, аудиторія, медіатекст. Різновиди медіа (книга, преса, фото, радіо, кіно, телебачення, Інтернет, мобільний зв'язок) та їхній розвиток. Реклама. Вплив мас медіа на формування громадської думки та власної позиції людини.	комбін заняття	2/50		підручник і посібник з громадянської освіти	опитування
51 - 52	Тема2. Медіа і демократія. Свобода, етика і відповідальність Свобода слова. Обмеження свободи слова. Баланс між свободою вираження поглядів та відповідальністю. Свобода мас медіа – критерій демократичності суспільства. Що таке цензура. Замовні матеріали («джинса») та їхні ознаки. Суспільні медіа і їхня місія. Шкільні медіа.	комбін заняття	2/52		Презентація	перевірка конспекту, опитування
53 - 54	Тема 3. Маніпулятивний вплив медіа. Маніпуляції в медіапросторі. Як розпізнати фейкову інформацію, пропаганду, постправду. Роль медіа у провокуванні конфліктів та поширенні стереотипів. Що таке «мова ворожнечі» і як її розпізнати. Інформаційні війни. Як аналізувати медіатексти.	комбін заняття	2/54		підручник і посібник з громадянської освіти	опитування
55 - 56	Тема 4. Критичне сприйняття та протидія маніпуляціям мас-медіа. Достовірність інформації в мас медіа. Джерела інформації. Факт та судження. Авторство медіатексту. Стандарти подання інформації. Критичний аналіз медіатекстів. Інформаційна безпека та її складові. Інтернет. Приватність та конфіденційність у віртуальному світі. Цифрова ідентичність. Соціальні мережі. Права людини в Інтернеті. Безпека та етика поведінки у мережі. Кіберзлочинність. Кібератаки в умовах конфлікту: хто є ціллю.	комбін заняття	2/56		Повідомлення	перевірка конспекту, опитування
	Всього за семестр:	56	46	10		

ЗМІСТ ПРЕДМЕТА

№ пп	Назва розділів і тем	Види занять	Кільк. аудитор н. годин	Кільк. годин на самост. роботу	Наочність	Форма поточного контролю
1	2	3	4	5	6	7
3-й семестр						
1 - 2	Розділ 10. Основи публічного права України. Тема 1. Конституційне право України. Загальна характеристика конституційного права України. Основні етапи розвитку української державності. Політико-правове закріплення суверенітету України. Декларація про державний суверенітет та Акт проголошення незалежності України. Правонаступництво України. Конституція України як Основний Закон держави. Ознаки та структура Конституції України.	Комбін. заняття	2/2		підручник з основ правознавства	опитування
3 - 6	Тема 2. Загальні засади демократичного конституційного ладу України. Особливості політичного режиму, форми правління та адміністративно-територіального устрою. Законодавство про мови. Державна символіка. Громадянство України: як один із інститутів конституційного права: поняття, підстави набуття і припинення. Спрощене набуття громадянства України окремими категоріями осіб.	самост. робота		4/6	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка конспекту
7 - 8	Тема 3. Народовладдя в Україні та форми його здійснення. Прямая і представницька демократія. Референдум і вибори як способи безпосереднього волевиявлення народу: поняття, види. Виборче право та виборча система в Україні. Принципи виборчого права. Етапи виборчого процесу. Діяльність та вплив політичних партій на демократію. Правовий статус політичних партій в Україні. Громадські організації: правовий статус, діяльність та вплив на демократію. . демократію.	пакт. робота	2/8		підручник з основ правознавства	опитування, перевірка конспекту

9 - 10	Тема 4. Загальна характеристика органів державної влади в Україні. Місцеве врядування в Україні. Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні: конституційний склад, компетенція. Правовий статус народних депутатів. Президент України: конституційний статус, повноваження, основні напрями діяльності, акти, відповідальність. Кабінет Міністрів України – уряд України: функції, склад, повноваження. Центральні та місцеві органи виконавчої влади України. Законодавчі зміни в умовах введення воєнного стану.	Комбін. заняття	2/10		підручник з основ правознавства	опитування,

11 - 14	Тема. Спеціально-правовий характер адміністративно-правових режимів. Повноваження військового командування та військових адміністрацій під час дії режиму воєнного стану. Правові основи національного спротиву (територіальна оборона, рух Опору та підготовка громадян України до національного спротиву) й забезпечення участі цивільних осіб у захисті України. Територіальний устрій України. Правосуддя в Україні. Правосуддя в Україні під час дії правового режиму воєнного стану. Місцеве самоврядування в Україні: поняття, суб'єкти. Органи і посадові особи місцевого самоврядування. Громада. Поняття громади, роль громади в житті людини, суспільства, держави. Реалізація та захист громадою своїх прав і законних інтересів. Вплив громадян на вирішення проблем громади. Студентське самоврядування. Коледж і місцева громада. Органи судової влади України. Конституційний Суд України: формування, склад, повноваження. Система судоустрою. Правосуддя в Україні під час дії режиму воєнного стану. Правоохоронні органи України: система і загальна характеристика. Адвокатура. Нотаріат.	самост. робота	4/14		посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка виконаних завдань

9 - 16	Тема 5. Фінансове право України. Поняття і загальна характеристика фінансового права. Суб'єкти фінансового права та правовідносин. Бюджетна система України: поняття і загальна характеристика. Система оподаткування в Україні. Платники податків, їхні права та обов'язки. Декларація про доходи. Об'єкти оподаткування. Види податків і зборів. Відповідальність за порушення податкового законодавства. Банківська система в Україні: поняття, функції та структура. Національний банк України, його функції. Правове регулювання банківської діяльності та банківських операцій в Україні.	самост. робота		2/16	посібник для самостійної роботи	перевірка конспекту
17 - 20	Тема 6. Основи екологічного права України. Поняття і загальна характеристика екологічного права. Джерела екологічного права. Об'єкти екологічної охорони. Екологічні права і обов'язки громадян. Загальне і спеціальне використання природних ресурсів. Екологічна експертиза. Червона книга України. Права і обов'язки власників природних ресурсів та природокористувачів.	самост. робота		4/20	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка виконаних завдань
21 - 22	Тема 7. Основи адміністративного права України. Загальна характеристика адміністративного права України. Джерела адміністративного права. Загальна характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення. Суб'єкти адміністративних правовідносин. Поняття, функції державного управління. Методи державного управління. Державна служба.	комбін заняття	2/22		підручник з основ правознавства	опитування, перевірка конспекту
23 - 24	Тема 8. Адміністративні правопорушення: поняття, ознаки, види. Підстави адміністративної відповідальності. Види адміністративних стягнень. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. Відповідальність за окремі види адміністративних правопорушень. Адміністративна відповідальність в умовах дії воєнного стану. Адміністративне судочинство в Україні.	комбін заняття	2/24		підручник з основ правознавства	опитування, перевірка конспекту

25 - 28	Відповідальність за окремі види адміністративних правопорушень. Адміністративний процес, його стадії.	самост. робота		4/28	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка виконаних завдань
29 - 30	Тема 9. Основи кримінального права України. Загальна характеристика кримінального права.. Джерела кримінального права. Кримінальний кодекс України: загальна характеристика.	комбін заняття	2/30		підручник з основ правознавства	опитування, перевірка конспекту
31 - 32	Тема 10. Поняття та ознаки злочину. Склад злочину. Види злочинів. Стадії вчинення злочину. Співучасть: поняття та види співучасників. Обставини, що виключають злочинність діяння. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння в умовах дії воєнного стану. Поняття, ознаки і підстави кримінальної відповідальності. Обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність. Види кримінальних покарань. Основні покарання. Додаткові покарання. Призначення покарання, звільнення від покарання та його відбуття. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. Примусові заходи виховного характеру. Відповідальність за окремі види злочинів Посилення кримінальної відповідальності в умовах воєнного стану. Посилення кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України .	комбін заняття	2/32		комп'ютерна презентація комп'ютерна презентація	опитування, перевірка конспекту
33 - 34	Поняття кримінально-процесуального права України.	комбін заняття	2/34		підручник з основ правознавства	опитування, перевірка

35 - 36	Розділ 11. Основи приватного права України. Тема 1. Основи цивільного права України. Загальна характеристика цивільного права. Джерела цивільного права. Загальна характеристика Цивільного кодексу України. Цивільні правовідносини, їх склад. Учасники цивільних правовідносин. Поняття та загальна характеристика цивільної правоздатності та цивільної дієздатності. Особливості правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб. Об'єкти цивільних правовідносин. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Правочини: поняття, умови дійсності правочинів. Недійсність правочинів. Нікчемні та оспорюванні правочини. Представництво. Довіреність. Захист цивільних прав та інтересів Позовна давність. Практичне заняття «неповнолітні як учасники договірних правовідносин».	комбін заняття	2/36		підручник з основ правознавства	опитування, перевірка виконаних завдань
37 - 38	Тема 2. Основи спадкового права. Поняття спадщини. Спадкування за законом і заповітом. Черги спадкоємців за законом. Реалізація права на спадкування. Зобов'язальне право. Поняття зобов'язання та підстави його виникнення та припинення. Види зобов'язань. Виконання зобов'язань. Забезпечення виконання зобов'язань: неустойка (штраф, пеня), застава, порука, завдаток, гарантія. Цивільно-правові договори: поняття, види, ознаки та умови укладання та припинення. Загальна характеристика окремих видів цивільно-правових договорів. Цивільно-правова відповідальність.	комбін заняття	2/38		підручник з основ правознавства	конспекту
39 - 40	Тема 3. Основи сімейного права України. Загальна характеристика сімейного права. Джерела сімейного права. Сімейний кодекс України. Поняття сім'ї. Поняття шлюбу та умови і порядок його укладення. Шлюбний договір. Припинення шлюбу. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя. Особисті та майнові права батьків і дітей. Позбавлення батьківських прав. Влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Усиновлення. Опіка та піклування над дітьми. Патронат над дітьми. Прийомна сім'я.	комбін заняття	2/40		комп'ютерна презентація	опитування, перевірка конспекту
41 - 42	Дитячий будинок сімейного типу.	самост. робота		2/42	посібник для самостійної роботи	опитування

43 - 44	Тема 4. Житлове право України. Загальна характеристика житлового права. Джерела житлового права. Право громадян на житло: зміст і способи реалізації. Договір житлового найму. Особливості договору купівлі-продажу житла. Відповідальність за порушення житлового законодавства та умов договору житлового найму. Приватизація житла: поняття, об'єкти, порядок. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.	комбін заняття	2/44		комп'ютерна презентація	опитування, перевірка конспекту
45 - 48	Відповідальність за порушення житлового законодавства та умов договору житлового найму.	самост. робота		4/48	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка виконаних завдань
49 - 50	Тема 5. Основи земельного права. Загальна характеристика земельного права. Земельний кодекс України. Суб'єкти та об'єкти земельних правовідносин. Категорії земель України за цільовим призначенням. Форми та суб'єкти права власності на землю. Право державної, комунальної та приватної власності на землю.	Комбін заняття		2/50		опитування, перевірка конспекту
51 - 54	Підстави і способи набуття та припинення права власності на землю.	самост. робота		4/54	посібник для самостійної роботи	опитування, перевірка виконаних завдань
55 - 58	Користування землею: поняття, суб'єкти, види. Права і обов'язки власників земельних ділянок і землекористувачів. Гарантії права на землю.	самост. робота		4/58	посібник для самостійної роботи	

59 - 60	Тема 7. Основи трудового права України. Основи трудового права України. Загальні засади права соціального забезпечення. Загальна характеристика трудового права. Трудовий договір: поняття, зміст, форма, строки, порядок укладення. Особливості прийому на роботу неповнолітніх. Підстави припинення трудового договору. Особливості застосування окремих норм трудового законодавства в умовах воєнного стану. Тимчасово змінено: істотні умови праці, розірвання трудового договору з ініціативи працівника або роботодавця, встановлення та обліку часу роботи та часу відпочинку, оплати праці, порядку надання відпусток, призупинення дії трудового договору. Поняття і види робочого часу та часу відпочинку.	практ. робота	2/60		підручник з основ правознавства	опитування, перевірка конспекту
61 - 62	Трудова дисципліна. Відповідальність за порушення трудового законодавства: поняття, підстави, види. Дисциплінарні стягнення: поняття, види та порядок їх накладення й зняття.	комбін заняття	2/62			опитування, перевірка виконаних завдань
63 - 66	Матеріальна відповідальність працівників: поняття, підстави, види.	самост. робота		4/66	посібник для самостійної роботи	
67 - 68	Тема 8. Основи міжнародного права. Міжнародні відносини та міжнародне право. Особливості міжнародного права. Джерела і принципи міжнародного права. Суб'єкти міжнародного права.	комбін заняття	2/68		комп'ютерна презентація	опитування
69 - 72	Співвідношення національного та міжнародного права. Система безпеки.	самост. робота		4/72	посібник для самостійної роботи	
73 - 74	Міжнародне гуманітарне право .	комбін заняття	2/74		комп'ютерна презентація	
	Всього за семестр:	74	34	40		
	Всього за курс:	215	114	101		

Викладачі:

Анна ТКАЧЕНКО

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНОЇ ТА МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

№ з/п	Назви підручників, посібників, довідників та інших навчально-методичних видань
1	Акт проголошення незалежності України: Прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 р.
2	Бакка Т. В. Інтегрований курс «Громадянська освіта (рівень стандарту): підруч. Для 10 кл. закладів загальної середньої освіти/ Бакка Т. В., Марголіна Л. В., Мелешенко Т. В. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 240 с.
3	Васильків І. Д. Громадянська освіта. Інтегрований курс, рівень стандарту: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти // І. Д. Васильків, В. М. Кравчук, О.А. Сливка, І. з. Тончин, Ю. В. Тимошенко, Л. М. Хлипавка. – Тернопіль, 2018.
4	Гавриш С.Б. Правознавство: підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.: проф. рівень /С.Б. Гавриш, В.Л. Сутковий, Т. М. Філіпенко. – К.: Генеза, 2011.
5	Гавриш С.Б., Правознавство: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академ. рівень / С.Б. Гавриш, В.Л. Сутковий, Т.М. Філіпенко. – К.: Генеза, 2010.
6	Гальчинський А., Єщенко П. Економічна теорія. – Вища школа, 2007. – 503 с.
7	Гісем О. О. Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. освіти / О. О. Гісем, О. О. Мартинюк. – Харків : Вид-во «Ранок», 2018. — 192 с.
8	Гончаренко О.М. Права людини в Україні: навч. посіб. / О.М. Гончаренко. – К.: Знання, 2008. – 207 с.
9	Горленко Г.О. Завдання для поточного та тематичного оцінювання з економіки (профільний рівень, 10-11 класи)/ Г.О. Горленко. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. – 239 с.
10	Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / П. В. Вербицька, О. В. Волошенюк, Г. О. Горленко та ін. – Київ: Літера ЛТД, 2018. – 224 с.
11	Декларація про державний суверенітет України: Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р.
12	Довгань Г. Д. Економіка у визначеннях, таблицях і схемах. – Х., 2014. – 96 с.
13	Дмитренко Ю.П. Трудове право України: Підручник / Ю.П.Дмитренко. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 624 с.

14	Економічна теорія: Політекономія: Підручник /За ред. В. Д. Базилевича. – К., 2006. – 631 с.
15	Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Сучасна економіка: Навч. посіб. – К., 2005. – 327 с.
16	Жовтанецький О. М. Основи економіки: Наочний довідник. – Х., 2011. – 96 с.
17	Загальна декларація прав людини (ООН, 1948 р.)
18	Загальна економіка: Підручник для 10 (11) класів середніх загальноосвітніх закладів / За ред. І. Ф. Радіонової. – Кам'янець – Подільський, 2008. – 396 с.
19	Загальна теорія держави і права: підруч. / За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2002.
20	Загальна теорія держави і права: підруч. / За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2002. – 432 с.
21	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» щодо спрощеного набуття громадянства України окремими категоріями осіб» від 14.12.2021 № 1941-IX.
22	Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875
23	Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX
24	Закон України «Про основи національного спротиву» від 16.07.2021 № 1702-IX
25	Закон України «Про правовий режим воєнного стану» .від 12.05.2015 із змінами і доповненнями.
26	Закон України «Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні» від 22.09.2021 № 1770-IX
27	Закони України «Про корінні народи України» від 01.07.2021 № 1616-IX
28	Історія вчень про державу і право: Підручник / За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. – Харків: Право, 2008. – 240 с.
29	Конвенція про права дитини (1989 р.)
30	Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Харків, 2008. – 416с.
31	Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Із змінами доповненнями.

32	Крупська Л. П. Економіка. 11 клас. Рівень стандарту: Підручник для загальноосвітніх навч. закл. – Х., 2011. – 192 с.
33	Крупська Л.П. Економіка (профільний рівень): підр. Для 10 кл. закл. загал. серед. освіти / Л. П. Крупська, І.Є. Тимченко, Т.І. Чорна.- Харків: Вид-во «Ранок», 2018.-240 с.
34	Мельничук В. Г. Економіка: Підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К., 2004. – 368 с.
35	Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ООН, 1966 р.)
36	Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (ООН, 1966 р.)
37	Мочерний С.В. Економічна теорія: Навч. посіб. -К.: «Академія», 2008.-640 с.
38	Мочерний С.В., Устенко О.А. Основи економічної теорії : Навч. посіб. для студентів вузів. – К., 2005.– 502с.
39	Наровлянський О.Д. Правознавство: Підручн. Для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл. /профільний рівень/. – К.: Грамота, 2011.
40	Національна економіка: Підручник./За ред. проф. П. В. Круша. – К., 2008. – 416 с.
41	Основи економічної теорії: Навчальний посібник/ За заг. ред. П. В. Круша. – К., 2007. – 448 с.
42	Основи конституційного права України: Підручник /За ред. В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
43	Правознавство: Навчальний посібник / За заг. редакцією П.Д. Пилипенка. – Львів: "Новий Світ-2000", 2007. – 516 с.
44	Правознавство. Підручник /А.І. Берлач, С.С. Бичкова, Д.О. Карпенко, А.М. Колодій, А.Ю. Осадчий. – К., 2008.
45	Правознавство: Підручник /За відп. ред..О.В. Дзери. – 10-е вид., перероб. і допов. К: Юрінком Інтер, 2008.
46	Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». Від 24 лютого 2022 року №64/2022. Указ затверджено Законом № 2102-ІХ від 24.02.2022 із змінами.
47	Указ Президента України «Про національну стратегію у сфері прав людини» від 24 березня 2021 року.
48	Часникова О. В. Економіка. 11 клас. Рівень стандарту: Експрес-контроль. – Х., 2011. – 64 с.
49	Шпиталенко Г.А., Шпиталенко Р.Б. Основи правознавства: навч. посіб. – Каравела, 2003.